

Militairen aan de Maas

J.M.M.J. Vogels

Militairen in de taal

Er bestaan vermoedens dat in oude Germaanse dialecten de letter H is uitgesproken als CH. Er is dus een klankverwantschap tussen de H en de G. De naam van het dorp Heel gaat terug op een oude watergeul. Heel = Heul = Cheul = Geul.

Interessant is het voorkomen van veel militaire verwijzingen in de taal. Militairen toonden zich met horens. Gaat dit terug op het gebruik van koeienschedels als helm? Allerlei woorden wijzen op militaire aspecten: Horn, Heer, Goor.

Het dorp Heer bij Maastricht verwijst naar een heer, een leger. Het meervoud is Heerlen, in de Romeinse benaming Coriovallum: Choor = hoor = leger en vallum = verdedigingswal. Er is de plaats Goor in Twente of Goirle bij Tilburg. Het tegenwoordige woord voor zangkoor is verwant aan choor, gedisciplineerde troep. Elitetroepen = keurkorps = choorkorps. Militairen zullen in het verre verleden niet zelden een rauwe, plunderende bende hebben gevormd, goor volk, choor volk, hoor volk. In de familienaam 'van Goor' kan een militair verleden klinken.

Militairen aan de Maas

In Haelen ligt een oude vesting, Aldenghoor = Oud Choor. De ligging hiervan is strategisch. Er loopt een oude legerweg langs de Maas. Uit België komend loopt hij langs de kapel van Thorn, langs de sluis, via Panheel, over de dorpsstraat door Heel en Beegden. Na het oversteken van de rijksweg in Horn loopt de route door het veld naar Haelen en ze komt heel nauwkeurig uit bij Aldenghoor. Die vesting moet ooit een centrale rol hebben gespeeld bij de verdediging langs de Maas tegen overstekende bendes van plunders, vanuit het Zuid-Oosten. Het kasteel van Horn ligt niet ver van dezelfde route. Heeft Horn ooit de functie van Aldenghoor overgenomen? Als de vesting Aldenghoor ooit niet meer voldeed voor effectieve verdediging, kan Horn daarvoor in de plaats zijn gekomen. Horn = Heur = Heer = leger. Aldenghoor = Oud Choor, voormalige legerplaats. We komen hier op terug.

De geul van Heel

Langs Heel loopt een beek. Die is een aftakking van de beek die vanuit Grathem naar Aldenghoor loopt. De beek Grathem-Aldenghoor moet het water hebben geleverd voor de gracht rond Aldenghoor. Die beek heeft een ver verleden. Als je vanuit Baexem over de rijksweg naar Horn rijdt, zie je de beek liggen in een vallei. Het hele landschap is ter

plaatse verlaagd. Er moet een geologisch verleden zijn van vele duizenden jaren, misschien zelfs tienduizenden. Daar is de beek zeer oud.

De aftakking vanuit Grathem naar Panheel, zoals die vóór de ontgrinding bestond, liet echter helemaal geen vallei zien in het landschap. Het is vreemd dat er een beek lag zonder enige geologische relatie met het omringende landschap. Er lag louter een stroomgeul. We wagen de hypothese dat deze geul door mensenhand is aangelegd.

Welk motief kan er hebben bestaan om deze geul te graven? Economisch is de geul weinig interessant. Er op varen met een bootje was nauwelijks mogelijk. Bovendien zullen waterplanten, die in beken altijd welig tierden, weinig scheepvaart hebben toegestaan. Mag men aannemen dat de watermolen in Panheel voldoende reden is geweest om die geul te graven? Je hoeft natuurlijk maar een greppel te graven, dan doet de stroming de rest van het werk wel. Maar het lijkt een rare onderneming. De geul moet een militair motief hebben gehad. Als je de beek bij Grathem kortsluit naar de Maas toe, komt de gracht van Aldenghoor droog te staan en wordt die vesting onhoudbaar. Daarmee kan de verdediging van de hele regio worden ontmanteld! Het ligt voor de hand dat Oud Choor als vesting is verlaten en dat men in Horn een nieuwe vesting heeft gebouwd, het kasteel. Wanneer kan dat gebeurd zijn? Als de naam 'Panheel' Romeins is (paene Heel), moet de geul er zeker twee duizend jaar hebben gelegen. Aldenghoor moet dan een vesting zijn die ouder is dan de Romeinse tijd. Is meteen na de val van Aldenghoor in Horn een nieuwe vesting gebouwd, dan zou ook het kasteel van Horn ouder dan Romeins kunnen zijn. Zeker is dit niet.

De beek in later tijd

De strook land rond de Maas moet een moerassig gebied zijn geweest. In het Duits heb je moos = moeras. Vandaar Meuse (Frans) of Mosa (Latijn). De inpolderingen in de Lage Landen dateren uit de Middeleeuwen. Laat er in die tijd een dijk zijn gelegd langs de Maas. Het resultaat is een polder. De naam van het huidige plaatsje Pol zal een enkelvoud zijn van 'polder'. In de buurt van het huidige Pol moet de geul in de Maas zijn uitgestroomd. Dan heb je immers de kortste route vanuit Grathem. Maar toen de dijk werd aangelegd, moest de geul wijken. Het ligt voor de hand dat de beek langs St. Anna en Beegden toen door mensen is aangelegd. De naam 'Beegden' = beek-dune moet Middeleeuws zijn.

Conclusie

Centraal in deze beschouwing is het vermoeden dat de beek vanaf Grathem langs Panheel geen natuurlijke oorsprong heeft. Een militair motief, de belegering van Aldenghoor als het voornaamste militair centrum, ligt min of meer voor de hand. Desalniettemin blijft het scenario hypothetisch. Het valt te hopen dat liefhebbers van historie de hypothese nader onderzoeken. Een inkijkje in een prehistorisch militair verleden is een boeiend doel van nader onderzoek.

Eindhoven, november 2011.